

Pesachim Sources 35 extra

חידושי הרמב"ן מסכת פסחים דף ז עמוד א

והא דאמרינן מאי מברך ופליגי בה רב פפי משמיה דרבא אמר על ביעור חמץ ורב פפא משמיה דרבא אמר לבער חמץ ואמרינן בלבער כ"ע לא פליגי דודאי להבא משמע. פרש"י ז"ל ושפיר דמי לברוכי לבער. ואיפסיקא הילכתא על ביעור. וקשיא להו לרבנותא ז"ל כיון דבלבער כ"ע לא פליגי למה אנו מכניסין ראשינו בין המחלוקת, ותירץ הראב"ד ז"ל (שרצו לקבוע על ביעור וקבעוה פי' לפירושו) [דה"ק] והלכתא דאף על ביעור להבא משמע [ומיהו] (ד)אי אמר לבער לא מהדרינן ליה אלא שאינו ניכר מברכותיו שהוא תלמיד חכם, וכן נראה מפירוש רש"י ז"ל, וכיוצא בה במסכת ברכות (ל"ח א') במוציא כ"ע לא פליגי ואף על פי כן פסקו והלכתא המוציא, ואתמר עלה במאן דברך מוציא זה שאומרים עליו אדם גדול הוא בשלמא אי אשמועין המוציא שפיר אלא השתא מאי קמ"ל במוציא דכ"ע לא פליגי.

והך סברא ודאי איתא, אלא מיהו כיון דאשכחן במילה ושחיטה ולולב דמברכין על וכן במקצת מצוות אחרות שלא הזכרו כאן בגמ', ומקצתן שנוסח ברכותיהן בלמ"ד וכדקתני ברייתא דמברך לישב בסוכה על כרחו יש לנו ליתן טעם אחר בדבר, ועוד למה שאלו כאן מאי מברך בביעור ולא שאלו שאלה זו בשאר כל המצות ולא נחלקו על כולן סתם דמר לימא על ומר לימא (לבער) [בלמ"ד], מדקא מיפלגי בהך ודאי ללמד עליה ועל כיוצא בה נאמרו הדברים ואינו כלל לכל המצות כולן. ולשון אחר כתב הראב"ד ז"ל בשם הרב רבי משה בר' יוסף ז"ל דמשום הכי לא מברכין לבער דמשמע מצוה שאין לה גמר אלא חייב לעשותה תדיר כגון הנחת תפילין וציצית וכיוצא בהן, אבל מצוה שעשייתה בפעם אחת גמר מלאכתה כגון ביעור ונטילת לולב ומילה ושחיטה כלן מברכין בהן על, וקשיא לי שהרי נר חנוכה מברכין עליה להדליק ואף על פי שעשייתה גמר מלאכה, אלא שרבינו תם ז"ל אמר דהואיל וצריכה שמן כדי שתהא דולקת משקיעת חמה עד שתכלה רגל מן השוק כמו שאין עשייתה גמר מלאכה, ואינו מחזור.

ובתקיעת שופר נמי הורה רבי' האי אביהן של ישראל שהלכה רווחת היא לשמוע קול שופר ולא על שמיעת ולא על תקיעת, ועוד דלפום גמרא אכילת מצה ומרור מברכין עליהן לאכול ולא על כדבעינא למימר קמן, ועוד דתניא בתוספתא בשלהי מכלתין איזו היא ברכת הפסח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח איזו היא ברכת הזבח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח, והני כולהו מצות שעשייתן גמר מלאכתן הן ואף על פי כן אין מברכין עליהן על, ועוד כל טעמא דלא אתמר בגמרא ולית לי' עיקר לא צייתין ליה דהא בגמרא אמרינן בלבער לא פליגי.

ואני אומר שכל מצוה שאדם יוצא בה לכתחלה על ידי אחר כגון ביעור קבעוה בעל, וכן שחיטה ומילה שאפי' אבי הבן שמצווה למול את בנו אם רצה והביא לו מוהל שמל אותו יוצא ידי חובתו, וכן בשחיטת הפסח וקדשים שאין כל אחד שוחט פסחו וקדשיו אלא העושה [עושה] לשמו וכ"ש שלוחו של אדם בכולן כמותו, והוא הדין להפרשת תרומות ומעשרות וחלה בכולן מברכין על, וכן כתב רב אחא משבחא ז"ל בשאלתא דפסחא, וכן במניח עירובין מברך על מצות עירוב כדברי מקצת ראשונים ולא כדברי האומר להניח וכן כל כיוצא בהן, אבל מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי שליח כגון תפילין וציצית וישיבת סוכה וכיוצא בהן מברכין עליהן בלמ"ד בכל שברכתן עובר לעשייתן. וא"ת הרי הדלקת נר חנוכה שאפשר לעשות על ידי שליח ומברכין עליה להדליק, יש לנו לומר שאני התם שההדלקה מצוה עצמה היא שעשה מצוה, ואתמר בפ' במה מדליקין (כ"ג א') דצריך לאישתתופי בפריטי ואינו יוצא אלא בשל עצמו, ועוד כיון שהרואה נמי מברך ומצוה לראות משום פרסומי ניסא קבעוה בלמ"ד, וכן תקיעת שופר השמיעה היא המצוה ומברך לשמוע שאי אפשר לעשות על ידי שליח, וזה שאנו מברכין על מקרא מגילה לפי שאינה דומה לשופר שכאן על קריאתה הן מברכין ללמד שאם לא שמע קריאת תיבות לא יצא וכיון שעל מקרא הוא מברך ואפשר לצאת מן המקרא ע"י שליח לפיכך תקנו בה בעל, וספירת העומר שמברכין על, מפני שכבר נקרב העומר והם מונין ממנו ולא מונין לו ראוי לתקן על כפי מה שנהגו, וגם זה מדרך זה שאמרנו. ופי' הסוגיא כך הוא, בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע הילכך במצות הקבועות עליו לדברי הכל כך הוא מברך, ולא דוקא בלבער אלא כגון לבער כלומר בלמ"ד, כי פליגי בעל מר סבר מעיקרא משמע הילכך לא מברכין הכי לעולם, ומר סבר להבא נמי משמע הילכך אין מברכין אלא בעל, שלמדנו מטופס ברכה שני דברים שבה, שאין קביעותה עליו בלבד, ושהוא להבא, וזהו שלא נחלקו בשאר כל המצות אלא בביעור וממנו אנו למדין לכיוצא בו, וזהו שהקשו עליה ממילה הכי נימא נימא למול לא סגיא דלאו איהו מהיל, כלומר דהא מצוה דלא רמיא עליה כלל היא ובכה"ג מודינא לך דבעל מברכין, אף על פי שלא למדנו מן הלשון שהוא להבא, משום דלא אפשר לן לברך בלמ"ד, אבל ביעור עליה דידיה רמיא אלא שאם רצה לעשות ע"י שליח עושה וכשהוא עושה אותה מברך לבער, אבל כשנעשית ע"י שליח ודאי מברך על ביעור לכ"ע דומיא דמילה ושחיטה, ואקשי' אבי הבן מאי איכא למימר דאיהו נמי עליה רמיא ואפשר לעשותה ע"י שליח, ופריק אה"נ, אבל למ"ד על ביעור אפי' אבי הבן נמי על המילה הוא מברך, זהו עיקר מחלוקתם בכאן, ולפי שיטה זו פסקו והלכתא על ביעור.

ויש לפרש בלבער דכ"ע לא פליגי כו' כפשטה, לומר דמצי לברוכי לבער לד"ה, אלא מיהו היינו סברא דמעיקרא אבל בסוף פסקו בגמרא על, בתר דאמרינן מילה [כו'] לומר שהשוו חכמים ז"ל מידותיהם בנוסח ברכות, (והשליח כשם) [וכשם שהשליח] שאין המצוה מוטלת עליו מברך על כך בעל מצוה נמי מברך על עד שתהא מצוה הקבועה עליו חובה ואי אפשר להפטר ממנה בשליחות שנוסח שלה לעולם בלמ"ד, והא דאקשי' מנטילת לולב לאו למימרא דדמי לביעור, דהא אי

איפשר ליטול לולב ע"י שליח, אלא הכי אקשינן בשלמא למ"ד על להבא נמי משמע הכא כיון שברכתו ומצותו באין כאחת כשנטלו לצאת בו לא קבעוה ליטול שהרי כבר נטלו לצאת בו ואף על פי שהוא עובר לעשיית המצוה, אלא למ"ד על לשעבר משמע לולב לאו לשעבר הוא אמאי קבעו ביה על, ופריק התם לשעבר לגמרי הוא דכיון דאגבהיה לשם מצוה נפק ביה, ואפי' למ"ד מצות צריכות כונה הרי מתכוין הוא לצאת. ומהא שמעינן דכ"ע משנטלו לצאת כדרכו הוא מברך ולא קודם לכן, ואלו היה מברך קודם שנטלו היה מברך ליטול אלא שלא רצו לקבוע לו ברכה קודם הנטילה, ואם רצה לברך עליו הרשות בידו ומברך ליטול, וכ"כ הרב ר' משה הספרדי ז"ל, אלא שאין לשנות ממטבע שקבעו חכמים בברכות. ומה שקבעו בסוכה לישיב מפני שהוא עובר לעשייתה שיעקר מצות סוכה אכילה ושתייה כעין דירה ומשעה שנכנס שם לא קיים מצוה, ותמהני על הרב שאמר לברך ברכת סוכה עובר לעשייתה מעומד, הגע עצמך אלו רצה לאכול מעומד ולטייל בסוכה ולשנן מעומד מי לא יצא ידי חובתו, וכיון שכן מה בין ישיב לשלא ישיב עדיין, אלא כל שלא אכל ונתעכב שם עובר לעשייתה הוא שאין לשון לישיב בכאן אלא כעין לדור ולישנא דקרא נקט תשבו תדורו.

ולענין אכילת מצה ומרור קאמינן על [ב]נוסחי דוקאני ועתיקי, והכי גרסינן בהו בפ' ערבי פסחים (ק"ד ב') פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך מעיקרא אשאר ירקות בורא פרי האדמה ואכיל וכי מטי חזרת מברך לאכול מרור ואכיל היכא דליכא שאר ירקי מאי אמר רב הונא מברך מעיקרא אמרור בורא פרי האדמה ואכיל ולבסוף מברך על אכילת מרור כו' אלא א"ר חסדא מברך עליה מעיקרא [בורא] פרי האדמה ולאכול מרור ואכיל, מדאמרינן בכלולה לאכול ובדרב הונא על ש"מ דכל היכא דאכיל ליה בדלא טעם מיניה כלום מברך לאכול כשאר כל המצות שמברך עליהן עובר לעשייתן בלמ"ד ככל כיוצא באלו, אבל בדרב הונא כיון שמלא כריסו אף על פי שלא אכל לשם מרור כמברך לאחר המצוה הוא ומברך על, ומכאן אתה דן למצה שמברכין עליה לאכול, וכבר כתבתי שכך שנויה בתוספתא ברכת הפסח ואלו כיוצא בהן.

ולענין הפרשת תרומות וחלה שכתבתי מצאתי אחר כך בתוספתא דקתני היה מהלך להפריש תרומה ומעשרות אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה ומעשרות, וירושלמי הביאו זאת, ויש לי לתקן דהתם כיון דאינה נעשית ע"י אחרים מדעתן אלא ע"י שליח שעשוהו בעלים, שהתורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה ודרשי' אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, הילכך לא דמיא לביעור ומילה וכיוצא בהן דמברך בהו על, וגם זה נכון וברור. ובמס' דמאי אמרו בירושלמי דפודה מעשר שני ודאי שהוא טעון ברכה ר' מנא בעא קמיה ר' יודן כיצד מברך אמר ליה אם היו פירות על פדיון מע"ש אם היו מעות על חלול מע"ש, וזה ודאי כך הוא לפי שאין פדיון זה חובה לפיכך שנו בינו ובין ההפרשה בעל.

והא דאמר שמואל כל המצות כלין מברך עליהן עובר לעשייתן כלל גדול הוא ולא אמר בו חוץ, ובירוש' במס' ברכות אמרו חוץ מקדושין בבעילה, ונ"ל הטעם לפי שאין ראוי לברך על המצוה אלא כשהיא מזומנת לפניו לעשותה ובאותה שעה הוא עם האשה במטה ואין ראוי לברך משום ולא יראה בך ערות דבר ולא הצריכוהו חכמים לבעול הוא בבגדו והיא בבגדה ולהתכנסות בשעת ברכה, זהו טעם הירושלמי, ומדלא אמרו בגמ' דילן אלא חוץ מן הטבילה לא סמכינן אגמרא דמערבא בהא, וכ"ש דלכולהו שמעינן מינה דבקדושי כסף ושטר עובר לעשייתן הם מברכין ברכת אירוסין, וכן כתב רבינו הגדול בתשובה ותלמידו הרב ר' משה ז"ל (פ"ג מהל' אישות הכ"ג עיין שם ובהשגות).

והוי יודע שלא כלל שמואל כאן אלא כל המצות כולן, אבל שאר ברכות ברכת הנהנין ודאי קודם שיהנה מהן, שאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה כדאיתא בברכות (ל"ה א'), ואם ברכת השבח הם כגון אותם שבפרק הוראה ודאי לאו עובר לעשייתן מברכין אותן אלא לאחר מכאן, שאין ראוי לומר כשיתקרב לראות הים הגדול יהא עוצם עיניו ומברך ורואה אלא רואה ומברך וכן בכלן, ולפיכך נהגו לסדר סדר ברכות של שחרית בבית הכנסת, שאע"פ שישמע התרנגול בחצי הלילה מברך עליו בשחר, דכיון דלאחר כן מברך לא נתנו בהם חכמים שיעור תכיפה. ומיהו בירושלמי אמרו במס' ברכות גבי ברכים היה יושב בבית הכסא או בבית ספקלריא אם יכול הוא לצאת ולברך בתוך כדי דבור יצא ואם לאו לא יצא, נראה מזה שאין ברכת השבח אלא בתוך כדי דבור של ראה ושמיעה, ועוד נ"ל שסדר ברכות הללו של שחרית ברכות שבח הן על נוהג העולם ואפי' לא שמע שכוי מברך עליו וכן בכלן, וכן נהגו ומנהג ישראל תורה היא, וכן המנהג בברכת נשואין שאין מברכין אלא אחר שתכנס לחופה שאין אלו אלא ברכות תפלה ושבח, תדע שהרי כל שבעה מברכין אותן, וכן נראה מהלכות גדולות, והרב ר' משה ז"ל (ש)אמר קודם הנשואין וכן דעתי נוטה, שהרי חופה ייחוד הוא ובעי' ראויה לביאה והרי כלה בלא ברכה אסורה היא לבעלה כנדה, ולא מפני שהיא בכלל כל המצות כלין מברך עליהן עובר לעשייתה. וכן בנטילת ידים מפני שפעמים שפסולות לברכה קבעוה בעל וקבעוה לאחר מכאן ונ"ל שהוא בכלל מה שאמרו חוץ מן הטבילה דהאי נמי זימנין דגברא לא חזי, ורש"י ז"ל פי' בטבילה דכיון דאיכא טבילה דגברא לא חזי כגון בעל קרי ומשמש שפלטה שכבת זרע וכן גר תקינו בכלן שיברך לאחר טבילה, וכן נראה שהרי בכלן מברך על מפני שהוא לאחר עשייתן. ודעת רבינו והגאונים ז"ל שלא אמרו אלא באותה טבילה דגברא לא חזי לברכה אבל לא באחרות, וא"ת א"כ יברך לטבול, י"ל לא רצו להתקין להם שתי מטבעות שלא יראה כחלוקה וכעין מה שפירשנו למעלה. ולפי דבריהם כיון דבטולה השתא לטבילותא לא משכחת ברכה בסוף אלא בטבילת גר בלבד כמ"ש רבינו ז"ל.

ר"ן על הרי"ף מסכת פסחים דף ג עמוד ב

מאי מברך וכו'. אמרי' בגמ' דבלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע כלומר ושפיר דמי דברכה קודם לעשיית המצוה בעינן כדאמרי' לקמן כי פליגי בעל ביעור מר סבר להבא משמע ושפיר דמי ומ"ס מעיקרא משמע כלומר על הביעור שבערתי והרי עדיין לא ביער הלכך דוקא לבער ואסיקנא הלכתא על ביעור חמץ:

וקשיא להו לרבוותא ז"ל כיון דלבער כולי עלמא לא פליגי למה אנו מכניסין ראשנו בין המחלוקת ותירץ הראב"ד ז"ל דהכי קאמר והלכתא דאף על ביעור להבא משמע ומיהו אם אמר לבער לא מהדרינן ליה אלא שהוא ניכר מברכותיו שאינו ת"ח וכיוצא בזה בפ' כיצד מברכין (דף לח א) דאמר' התם במוציא כ"ע ל"פ ואעפ"כ פסקו והלכתא המוציא ואתמר עלה דמאן דמברך מוציא זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא בשלמא אי אשמועי' המוציא וכו' שפיר אלא השתא מאי קמ"ל במוציא כ"ע ל"פ ומיהו אכתי איכא למידק למה שאלו כאן מאי מברך גבי ביעור ולא נחלקו בסתם על כל המצות כולן אלא ודאי אין כל המצות שוות ועליה ועל כיוצא בה נחלקו וכך אנו נוהגין לברך בקצת המצות בעל כמילה ושחיטה ולולב וקצתן בלמ"ד כתפילין וציצית וצריך טעם למה והכי הוא תירוצא דמילתא שיש לנו שני מיני מצות מצוה שעל כרחו יש לו לקיימה בעצמו ואי אפשר להפטר ממנה ע"י אחרים כתפילין וציצית ושיבת סוכה ודומיהם ובאלו ובדומיהם הכל מודים שצריך לברך עליהם בלמ"ד לפי ששמוש הלמד מורה שהמצוה מוטלת עליו והכי מוכח בגמ' דאקשינן למאן דאמר לבער מדמברכין על המילה אלמא בעלמא בעל מברכין ולא בלמ"ד ומתרצים לא סגי דלאו איהו מהיל בתמיה כלומר דכל היכא שאבי הבן קיים המצוה מוטלת עליו ולא על אחר הלכך לא מצי לברוכי בלמ"ד דהוה משמע [דלא סגי] דלאו איהו מהיל וליתא ואמרין תו אבי הבן מאי איכא למימר ומהדרינן הכי נמי כלומר דאין ה"נ דלמאן דאמר לבער המל את בנו מברך למול אלמא שמוש הלמד מורה שהמצוה מוטלת עליו ויש מצוה אחרת שאע"פ שמוטלת עליו אפשר להפטר ממנה ע"י אחר כביעור חמץ ומילה ופדיון הבן ודומיהן ומצות הללו כשהן נעשות על ידי אחר הכל מודים שאותו אחר מברך עליהן בעל כדאמר' בגמרא גבי מילה לא סגי דלאו איהו מהיל על מה נחלקו על המצות הללו המוטלות עליו חובה ואפשר לעשות ע"י אחר כשהוא בעצמו עושה אותן כיצד מברך דמר אמר לבער דכיון דחויבא עליה רמיא ואף על פי שאפשר להפטר ממנה על ידי אחר מצי אמר לבער ואילו אמר בהני על כיון דאפשר למימר בהו לבער משמע מעיקרא ומיהו כשנעשית ע"י אחר דלא מצי למימר לבער דלאו עליה רמיא כי אמר על ביעור לא משמע מעיקרא ומשום הכי מתרצין אליביה גבי מילה לא סגי דלאו איהו מהיל ומר סבר דביעור וכיוצא בו ליכא לברוכי בלמ"ד כיון שאפשר להתקיים ע"י אחר והלכך כי מברך עליה בעל להבא משמע ועדיף טפי מלברוכי בלמ"ד שלמדנו מטופס ברכה זו שני דברים חדא דלהבא משמע ועוד שאפשר להפטר ממצוה זו ע"י אחר ובגמרא הכי מפרש בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע ולפיכך באותן מצות שראוי לברך עליהן בלמ"ד אין לשנות המטבע דהא להבא משמע כי פליגי באותן מצות שיכולות להתקיים ע"י אחר דבדידהו שייך טפי על כדי שלא לשנות טופס הברכה בין שנעשית על ידי בעליה ובין שנעשית על ידי אחר ואפ"ה מ"ד לבער ס"ל דעל כרחו יש לנו לשנותם שכיון שאפשר לברך עליה בלמ"ד לפי שהמצוה מוטלת עליו חובה אילו נברך בעל הוה משמע מעיקרא ומר סבר דלהבא משמע וכיון דלהבא משמע טפי הוה לן לברוכי בהני בעל מלברוכי בלמ"ד כדי שיהא ניכר מברכותיו שהמצוה יכולה להתקיים ע"י אחר וכדי שלא לשנות מטבע הברכה בין בעל המצות ושלוחו ואסיקנא על ביעור חמץ ולפיכך עליה וכיוצא בה שיכולה להתקיים ע"י אחר מברכין בעל דוקא ומינה דלמסקנא אבי הבן נמי מברך בעל שלא כדברי הר"ם במז"ל שכתב בפ' ג' מהלכות מילה שאם היה מל את בנו מברך אקב"ו למול את הבן ואין דבריו מחוורין דכי אמרין הכי ה"מ לרב פפא דאמר לבער אבל לרב פפי דאמר על ביעור אבי הבן נמי מברך על המילה דמילה באבי הבן כביעור חמץ דמי דאיהו נמי מיחייב אלא דאפשר למעבד ע"י אחר ובאותן שאי אפשר להפטר ממנו אלא בשקיימן בעצמו מברכין בלמ"ד ולפיכך אנו מברכין בתפילין וציצית ושיבת סוכה בלמ"ד ובביעור חמץ ומילה ושחיטה בעל והיינו דתניא בתוספתא בשילהי מכלתין איזהו ברכת הפסח אקב"ו לאכול הפסח איזהו ברכת הזבח אקב"ו לאכול הזבח והיינו נמי דתנא בפ' ערבי פסחים (דף קיד ב) פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך מעיקרא בפה"א ואכיל ולכי מטי לחזרת מברך לאכול מרור היכא דליכא שאר ירקי מאי אמר רב הונא מברך מעיקרא בפה"א ואכיל ולבסוף מברך על אכילת מרור ואקשינן עלה לאחר שמילא כריסו מהן מברך עליו אלא אמר רב חסדא מברך עליה מעיקרא בפה"א ולאכול מרור ואכיל מדאמר בכלהו לאכול ובדרב הונא על שמע מינה דכל היכא דאכיל ליה דלא טעים מיניה כלום מברך לאכול כשאר כל המצות שאי אפשר להפטר מהן ע"י אחר שמברך עליהן עובר לעשייתן בלמ"ד אבל במאי דסבירא ליה לרב הונא כיון שמילא כריסו אף על פי שלא אכלו לשום מרור כמברך לאחר המצוה הוא ומברך על ומשום הכי נמי מברכין בנטילת לולב על משום דכיון דאגבהיה נפיק ביה והכי איתא בגמ':

ומיהו איכא למידק בהאי כללא דהא הדלקת נר חנוכה שאפשר לעשותה ע"י שליח ואפ"ה מברכין עליה להדליק ואיכא למימר דכיון דאמרין בפרק במה מדליקין (דף כג א) דצריך לאשתתופי בפריטי כיון שאינו יוצא אלא בשל עצמו הרי אין מצוה זו יכולה להתקיים על ידי אחר:

ואיכא למידק תו מדתני' בתוספתא דברכות היה מהלך להפריש תרומה ומעשרות מברך אקב"ו להפריש תרומות ומעשרות והא הכא שאפשר להתקיים ע"י שליח ואפ"ה לא מברכין בעל י"ל שכיון שהשליח אינו נכנס לתרום אלא מדעת בעלים דהא קי"ל תרום את שאינו שלו אין תרומתו תרומה דדרשינן אתם גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם וכיון שכן הוא אינו יכול להפטר ממנה אלא ע"י עצמו ולא דמי לביעור ומילה שאחר יכול לפטרו מהם שלא מדעתו. ואיכא למידק תו ממה שאנו מברכין על ספירת העומר שאי אפשר להתקיים על ידי אחר ואיכא למימר שכיון שכבר (קדש) העומר והן מונין ממנו ולא מונין לו תקנהו בעל:

ותו איכא למידק מפני מה אנו מברכין במגלה על קריאתה ותקונה בעל מפני שיכולה הקריאה להתקיים ע"י אחר ובשופר תקנו הברכה על שמיעתו ותקונה בלמ"ד לפי שאי אפשר להתקיים ע"י שליח נעביד איפכא שתהא ברכת מגילה על השמיעה ובלמ"ד וברכת שופר על התקיעה ובעל י"ל שלפי שבמגלה יש פיסוק אותיות שצריך לשמוע אותן תקנו ברכתה על קריאתה ללמוד שלא בקול בלבד הוא יוצא אלא בשמיעת קריאתה אבל בשופר אין לשון תקיעה מוכיח פיסוק קולות יותר משמיעה. מיסוד רבותי' הצרפתים והרמב"ן ז"ל בלקוטאים:

ומי שיש לו הרבה בתים לבדוק אינו מברך אלא ברכה אחת כדאמרי' לענין שחיטה שאינו מברך אלא ברכה אחת בבהמות הרבה ואיכא מאן דאמר שאם שח בין בדיקה (לבטול) חוזר ומברך ומדמי ליה לתפילין דאמרינן (מנחות דף לו א) לא שח מברך אחת שח מברך שתיים כלומר אם שח בין תפלה של יד לתפלה של ראש מברך שתיים וליתא דאילו התם שתי מצות נינהו אבל הכא אינה אלא מצוה אחת והרי הוא כאילו יושב בסוכה ששח שאינו חוזר ומברך:

ומיהו רבינו האי גאון ז"ל אמר ירושה לנו מאבותינו שלא ישיח עד שיגמור כדי שלא יסיח דעתו כי כשהוא נמנע מן השיחה לבו מוכן למעשה ומי שלא עשה כן לא יצא ידי חובתו עכ"ל:

כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. כלומר קודם כדילפינן בגמ' דעובר לישנא דאקדומי הוא ומכאן למד הר"ם במז"ל שצריך לברך לישוב בסוכה קודם שישוב שאם ישב תחלה לא הוי עובר לעשייתה ולא נהירא דהא ודאי אילו רצה לאכול מעומד ולטייל בסוכה מעומד הרי יצא ידי חובתו וכיון שכן מה בין יושב ללא יושב אלא כל שלא אכל ונתעכב שם עובר לעשייתה הוא שאין לשון לישוב בכאן אלא כעין לדור דלישנא דקרא נקט דכתיב בסוכות תשבו:

גרס"ן בירושלמי חוץ מקדושין בבעילה וכתב הרמב"ן ז"ל דהיינו טעמא לפי שאין ראוי לברך על המצוה אלא כשהיא מזומנת לפניו לעשותה ובאותה שעה הרי הוא עם האשה במטה ואין ראוי לברך משום לא יראה בך ערות דבר ולא הצריכוהו חכמים לבעול הוא בבגדו והיא בבגדה ולהתכסות ומכל מקום שמעינן מינה דבקדושי כסף ושטר עובר לעשייתן צריך לברך ברכת אירוסין וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בתשובה והר"ם במז"ל אבל בתוספות פירשו דכי אמרינן דמברך עובר לעשייתה ה"מ כשעושה המצוה הוא שמברך אבל כשמברך אחר לא:

והאי כללא דשמואל ליתא אלא בברכת המצות אבל ברכת השבח כגון אותן שבפרק הרואה ודאי לאו עובר לעשייתה מברכין אותן אלא לאחר מכן שאין ראוי לומר שכשיתקרב לראות ים הגדול (והוא) יהא עוצם עיניו ומברך ורואה אלא רואה ומברך וכן בכולן ולפיכך נהגו לסדר הברכות של שחרית בבית הכנסת שאע"פ ששמע התרנגול בחצי הלילה מברך עליו בשחר דכיון דלאחר מכן מברך לא נתנו חכמים בהם שיעור תכיפה:

ומיהו בירושלמי אמרינן במסכת ברכות גבי ברקים היה יושב בביהכ"ס או בבית המרחץ אם יכול הוא לצאת בתוך כדי דבור יצא ואם לאו לא יצא נראה מזה שאין ברכת השבח אלא בתוך כדי דבור של ראייה ושמיעה אלא י"ל שסדר הברכות הללו שמברכין בשחרית בבית הכנסת ברכת השבח הן על מנהגו של עולם אפילו לא שמע שכוני מברך עליו וכן בכולן ומנהגן של ישראל תורה היא כך כתב הרמב"ן ז"ל בלקוטיו אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות תפלה כתב שכל ברכה מהן שלא נתחייב בה אינו מברך אותה וזה שנהגו העם לברך ברכות אלו כולן זו אחר זו בב"ה בין נתחייבו בין לא נתחייבו טעות הוא בידם:

ולענין ברכת נשואין נהגו שאין מברכין אלא לאחר שתכנס לחופה לפי שאין ברכות הללו אלא ברכות תפלה ושבח תדע שהרי מברכין אותם כל ז' וכן נראה מדברי בעל הלכות גדולות אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מהלכות אישות שצריך לברך אותן קודם נשואין וכן דעת הרמב"ן ז"ל ולא מפני שהיא בכלל מה שאמרו כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן שהרי אלו ברכות השבח הן אלא מפני שחופה ייחוד היא ובעיא ראויה לביאה וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה:

חוץ מן הטבילה. כתב רש"י ז"ל כיון דאיכא טבילה דאכתי גברא לא חזי כגון טבילת בעל קרי ומשמשת שפלטה שכבת זרע וטבילת גר תקנו בכולם שיברך לאחר טבילה וכן נראה שהרי בכולן מברך על מפני שהוא לאחר עשייתן אבל דעת הרב אלפסי ז"ל והגאונים שלא אמרו אלא באותה טבילה דגברא לא חזי לברכה אבל לא באחרות אבל האידנא דקי"ל דבטלוה לטבילת בעל קרי כדאיתא בפ' מי שמתו (דף כב ב) לא מתוקמא אלא בטבילת גר בלבד דאכתי גברא לא חזי דמל ולא טבל כאילו לא מל ואינו יכול לומר אקב"ו:

אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואח"כ טובלין. דהא קי"ל נדה קוצה לה חלה ומברכת ברכת חלה קודם טבילה ואף על פי שהיא חייבת טבילה וה"ה לברכת טבילה דידה:

הא לא ראה קרי ולא פלטה שכבת זרע קורין ומתפללין ואין צריכין טבילה. אלמא דלדינא דמתני' שאר חייבי טבילות חייבין בר מהני הילכך לדין בתר דבטלי' לטבילה דבעל קרי אפ"ה נמי רשאיין לברך ומש"ה לא מתוקמא אלא בטבילת גר בלבד וכ"כ הר"ם במז"ל בפ' י"א מהל' ברכות וכו' א"כ בשאר כל הטבילות כולן חוץ מטבילת גר בלבד נברך בלמ"ד י"ל שלא רצו להתקין להם שתי מטבעות וכיון שבטבילת גר צריך לברך בעל [אף כשנעשית לפני הטבילה צריך לברך בעל] וכן בני' מפני שפעמים שפסולות לברכות (אבל כשמברכין לפני הטבילה קבעוה בעל):

בית הבחירה למאירי מסכת פסחים דף ז עמוד א

הבודק צריך שיברך וכבר ביארנו שאע"פ שמן התורה אם בטלו אינו עובר עליו מ"מ עקר הכונה הוא בביעור החמץ והשבתתו מן העולם ומאחר שהבדיקה על דעת ביעור היא נעשית הרי היא תחלת מצות הביעור ומתוך כך מברכין על הביעור ולא על הבטול וכן לא על הבדיקה שהבדיקה עצמה צורך ביעור הוא ועל העיקר מברכין ואף על פי שאינו חייב לבערו עד למחר מ"מ מצות הביעור חלה כל היום ומאחר שחל זמן המצוה יכול לברך עליה האם בדק קודם י"ג אין כאן חיוב ברכה וכן בבדוק לאחר י"ד ויש חולקין ומדמיון פדיון הבן שמברכין בו אף לאחר שלשים ואינו כלום שפדיון הבן לא פקע חיוב תורה ממנו אבל בדיקה אף בזמנה אינה אלא מדברי סופרים והלכך שלא בזמנה לא בעי ברכה ומנהג אבות שלא לשוח במה שאינו צורך בדיקה משהתחיל בבדיקה עד שיגמור ואם שח אינו חוזר ומברך שהרי כל עצמה של בדיקה לא נגמרה עד שיבער וברכה זו יש אומרים שאין לברך עד שימצא חמץ שמא לא ימצא ולא יבער ונוהגים מפני זה לשים חמץ בחורים ובסדקים ואין זה כלום שהביעור אף הוא משותף לבדיקה ולחפוש הנעשה לצורך ביעור ואם היו לו כמה בתים לבדוק אינו מברך אלא אחת כדין שוחט כמה בהמות שאינו מברך אלא אחת: ולענין הברכה נחלקו בגמ' אם נברך לבער חמץ או על ביעור חמץ ונאמר שם בלבער כולי עלמא לא פליגי דלהבא משמע כי פליגי בעל ביעור דלמר מעיקרא משמע ואין ראוי לברך בלשון שמשמעו לשעבר ולמר אף על ביעור להבא משמע ובגמ' הקשו לדעת האומר לשעבר משמע ממה שמברכין על המילה אף על פי שהיא להבא שהרי מברך עובר לעשייתה ותיירץ בה היכי לימא אי למול את הבן לא סגי דלאו איהו מהיל כלומר וכי החובה על המוהל היא שכל שהוא מברך אשר קדשנו וכו' לעשות כך משמע שאותו מעשה בפרט יהא מוטל על המברך והרי זה אינו מוטל אלא על האב הא כל שמברך בעל אינו מורה אלא על כלל המצוה שהוא שייך באותה מצוה אף על פי שאינו מצווה על מעשה זה בפרט ושאל בה אבי הבן מאי איכא למימר אין הכי נמי דמברך למול הואיל וחייב המצוה עליו ואח"כ הקשה לו מן השחיטה ותיירץ בה כראשונה כלומר שאין חיובה על השוחט ולרוחא דמילתא הוא תופשה בלשון זה שהשחיטה אינה מצוה שתהא מוטלת אף על הבעלים ומתוך כך איני גורס בה לא סגי דלאו איהו שחיט אלא לא סגי דלא שחיט כלומר שאם אינו רוצה לאכול בשר אינו צריך לשחוט ושאל בה שחיטת פסחו וקדשיו מאי איכא למימר כלומר ובדשחיט להו איהו דאי על ידי אחר הכי נמי מצי אמר לא סגי דלאו איהו שחיט אלא בדשחיט להו איהו וקאמר אין הכי נמי דמברך לשחוט ומקשי ליה מלולב דחיובא אדידיה רמיא ותיירץ דהתם לשעבר הוא מברך דמדאגבי' נפק ביה ועובר לעשייתן מתקיים על ידי הנענוע:

ואח"כ העלו בה בגמ' הלכתא על ביעור משום דעל ביעור להבא נמי משמע ופי' גדולי הרבנים שמאחר שהעלוה בעל ביעור קושיא דמילה ודשחיטה נדחו וכן התירוצים שבהם וא"כ אף אבי הבן מברך על המילה וכן שוחט פסחו וקדשיו על השחיטה ואף הלולב זה שמברכין בו בעל לאו משום דאגביה נפק ביה אלא שכך הוא הדין ואף אם בא לברך קודם שיגביהנו מברך בעל שלא הוצרכנו בתירוצין אלו אלא לדעת האומר דעל לשעבר משמע ומאחר שהעלו דלהבא נמי משמע כולוהו בחדא מחתא נינהו לברך בעל וודאי ראוי לשאול היאך הניחו לבער שאין בו מחלוקת והעלוה בעל ביעור ואפשר לי לומר דאף על ביעור קאמר דמאן דמברך הכי לא משתבש ומאן דמברך הכי לא משתבש ושמא אף כל הברכות בדיון זה והוא שנוסח קצתם בעל ונוסח קצתם בלמ"ד כפי מה שנזדמן ואין דקדוק בדבר ומגדולי זקנינו כתבו דעל ביעור דוקא ולא מן הדין אלא שמברכותיו של אדם ניכר אם תלמיד חכם הוא אם לאו וכמו שאמרו בברכות דברכת המוציא שאנו צריכין בה ללשון עבר במוציא כולי עלמא לא פליגי דלשעבר משמע דכתיב אל מוציאם ממצרים וגו' כי פליגי בהמוציא והעלוה בהמוציא עד שלגלגו על אחד שבירך מוציא זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא וכו' וק"ל לדבריהם אם כן אף כל הברכות יברכו בהם בעל ומה נשתנית זו מחברתה שזו בעל וזו בלמ"ד עד שאחרוני הרבנים נמשכו אחר גדוליהם לדחות הסוגיא וכל תירוצין שבה אלא טעם אחד יש בכלן לזו בעל כדינה ולזו בלמ"ד כדינה ואין הפרש בענין זה בין שהיא מצוה על כל פנים כגון סוכה ולולב בין שאינה מצוה על כל פנים כגון שחיטת חולין בין שהברכה נעשית על ידי מי שחיוב המצוה עליו כאב במילת בנו בין שנעשית על ידי מי שאין חיובה עליו כמילת בן חברו בין שתהא הברכה קודמת לעיקר המעשה כרוב הברכות בין שעיקר המעשה קודם לברכה כלולב ונטילת ידים אלא הכל תלוי בטעמים אחרים וכללו בענין זה שכל מצוה שתכף שנעשית נגמרה המצוה מברך בעל כגון מילה אף לאבי הבן ושחיטה אף בפסחו וקדשיו וכסוי הדם וטבילה והפרשת חלה תרומה ומעשר מזוזה ומעקה נטילת ידים נטילת לולב פדיון הבן ביעור חמץ ספירת העומר קריאת מגלה מצה ומרור אבל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה כגון ציצית ותפלין וסוכה ותלמוד תורה כלן בלעשות וקשה לדבריהם נר חנוכה אלא שמתרצים שמאחר שצריך ליתן שמן שיעור שתכלה רגל מן השוק הרי הוא כאין עשייתה גמר מלאכתה ואין זה מתישב שהרי ההדלקה הוא המצוה ואם כבתה אין זקוק לה ואף שופר היה ראוי לדבריהם לברך בעל ואם מפני

שהיא נמשכת אחר סדר הברכות הרי אותן שעל סדר ברכות אינן טעונות ברכת שופר כלל ואותן שמיושב מיהא עשייתן גמר מלאכתן וכן קשה לדבריהם קריאת ההלל ואם קריאתו המשך אף מגילה כן וכן תרומות ומעשרות נאמר בתוספתא של ברכות שהם בלמ"ד ותפלה של ראש למי שסח נעשית בעל והיה ראוי לפי כלל זה בלמ"ד וכן של זבח ושל פסח מפורש בתוספתא שהם בלמ"ד וכן במילת גרים ועבדים מפורש במסכת שבת שהיא בלמ"ד:

אלא עיקר הדברים נראה לי שהקושיא וכל התירוץ שבה הלכה פסוקה הם ולא נפסקה הלכה בעל ביעור לדחות מה שנאמר בסוגיא ובתירוץ שבה אלא מטעם אחר שאני מבאר עכשו והרי שלמדנו מן הסוגיא שלשה דברים אחד שאם אותו מעשה שהברכה באה עליו אינו מצוה על כל פנים אלא שהוא נפקע ממנה אם ירצה כגון שחיטת חולין שאם אינו רוצה לאכול אינו צריך לשחוט אינו מברך בלמ"ד והשנית שאף כשהוא מצווה על כל פנים אם אינה נעשית על ידי מי שאותו חיוב מוטל עליו בפרט אלא על ידי אחר הן בשליחותו הן מאליו אינו מברך בלמ"ד והשלישית שאף כשהיא מצוה שהיא מוטלת על המברך עצמו אם הותחלה המצוה קודם הברכה אינו מברך בלמ"ד ואתה משיב הרי ביעור כל הדרכים האלו בו וא"כ כל שעושה אותה לעצמו יברך בלמ"ד נראה לי לצרף בה טעם רביעי והוא שמאחר שהברכה היא על הביעור והביעור אינו נעשה עד למחר אין ראוי לברך בלמ"ד שכל שהוא מברך בלמ"ד משמעה שהמעשה תכופ לברכה וכדרך שפירשו הגאונים בעובר לעשייתן שזה שתפש לשון עובר ולא תפש לשון קודם מפני שלשון קודם משמע אף בריחוק זמן קצת ועובר משמע תכף למעשה ומאחר שמברך בעל משמעו על כלל המצוה ולא על המעשה הפרטי לגמרי ויש לו מקום אף בביעור של מחר הואיל ותחלת המעשה שזהו הבדיקה תכופ לברכה הא כל שיש בו ארבעה תנאים אלו ר"ל שהיא מצוה ולא רשות ולהוציא שחיטת חולין וכן שנעשית על ידי מי שאותו מעשה מוטל עליו ולאפוקי מילת בן חברו ושהברכה עובר לעשיית עקר המצוה ולאפוקי לולב ונטילת ידים ושהמעשה תכופ לברכה ולהוציא את הביעור מברך בלמ"ד וא"כ אב במילת בנו ושחיטת בעלים בפסחו וקדשיו ומילת גרים ועבדים לכל אדם מברכין בלמ"ד ואף על פי שאם בירך בעל לדעת גדולי הרבנים יצא ולדעתנו יש כאן שני מטבע:

וכל הברכות מתישבות לדעתי על כלל זה לישב בסוכה לשמוע קול שופר להניח תפלין להתעטף בציצית ולדעת זה מברכין לאכול מצה ולאכול מרור ואף בספרים מדויקים מצינו בפרק ערבי פסחים פשיטא היכא דאיכא שאר ירקי מברך מעיקרא בורא פרי האדמה ואכיל וכי מטי מרור מברך לאכול מרור היכא דליכא שאר ירקי מאי אמר רב הונא מברך מעיקרא אמרור בורא פרי האדמה ואכיל ולבסוף מברך על אכילת מרור אמר ליה רב חסדא לאחר שמלא כרסו וכו' אלא מברך תחלה בורא פרי האדמה ולאכול מרור ואכיל ולבסוף אכיל בלא ברכה הרי שבלשון הראשון כי איכא שאר ירקי וכן בלשון של רב חסדא אמר לאכול מרור ובלישנא דרב הונא אמר לשון על הואיל וכבר הותחלה מצות אכילתה מקמי ברכה דהא מצות אין צריכות כונה אלא מ"מ הואיל והוא מכוין בה שלא לצאת בעי ברכה באכילה שניה וכן בתוספתא אמרו במסכת זו פרק אחרון איזו היא ברכת הפסח אשר קדשנו וכו' לאכול את הפסח ואיזו היא ברכת הזבח לאכול את הזבח וכן לקרוא את ההלל או לגמור וכן להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ואף בדברים שנעשים על ידי שליח הן בדבר שצריך שימנוהו הבעלים כגון תרומות ומעשרות הן במה שאפשר להתמנות על כך בלא דעת בעלים כגון מילה והדלקת נר חנוכה כל שעושה אותם לעצמו מברך בלמ"ד להדליק נר חנוכה ובמילת בנו למול את הבן ובשחיטת פסחו וקדשיו לשחוט ובמזוזה אם קובעה לעצמו מברך לקבוע מזוזה ובהגבהת תרומות ומעשרות להפריש וכמו שאמרו בתוספתא של ברכות היה הולך להפריש תרומות ומעשרות ר"ל שלו מברך להפריש תרומות ומעשרות וודאי הוא הדין לחלה ואף גדולי הפוסקים כותבים בסוף סוגיא זו דהא נדה קוצה לה חלה ומחייבא לברוכי להפריש חלה הא כל שנעשית בשביל אחר מברך בעל וכן נהגו אבותינו וקדמונינו שבמילת בנו מברכין למול ומנהג אבות תורה היא:

ומעתה צריך לפי מה שכללנו ליתן טעם בכסוי הדם ובפדיון הבן ובטבילה ובספירת העומר ובעירוב ובמקרא מגלה ובתפלין של ראש אם סח בין של יד לשל ראש שכלן בעל והרי אני נותן טעם לכלם לדעתי שכסוי הדם נגרר הוא אחר השחיטה וכל שהשחיטה בעל אף היא כן ופדיון עיקר המעשה נעשה על ידי כהן ואף על פי שאבי הבן מברך הואיל ועיקר המעשה על ידי מי שאין חיוב המעשה עליו הדין כן וטבילה אף היא ברכת הרשות היא שאם רצה עומד בטומאתו (וכל) [וכן] שיש טבילה שאין הברכה קודמת לה כטבילת הגר שהיא מן הגדולות שבהן וכמו שאמרו אכתי גברא לא חזי וספירת העומר אף היא בזמן המקדש היה עקר המעשה ר"ל הקצירה קודם לברכה ועירוב אף היא ברכת הרשות הוא שאם לא רצה לאפות ולבשל אינו צריך עירוב ומקרא מגילה נראה לי הטעם מפני שהכפרים מקדימין ליום הכניסה ואיזה בקי שבעיר קורא להם והרי שהברכה נעשית על ידי מי שאין חיוב קריאה עליו עכשו וכיון שהברכה נעשית קודם פורים בעל לא זזה ממקומה וכן שהדבר מצוי אף בזמנה לילך אחר בקי להוציא אף על פי שיצא וכמו שאמרו הכל חייבים בקריאת מגלה ואין הכל בקיאים וכו' ותפלין של ראש הרי הותחלה המצוה בשל יד עד שאם לא סח לא היה צריך לברך בשל ראש כלל.

זהו הכלל הנראה לי בדיון זה ושנוסח כל הברכות מתישב עליו וכן שהסוגיא והתירוץ שבה מתישבים ועומדים במקומם ואין נדחין כלל שאין לדחות הסוגיא ותירוץ שבה אף על פי שהם על דעת האומר לבער שהרי דרך פשיטות הונחו כדבר הפשוט לכל כזו שאמרו לא סגיא דלאו איהו מהיל ולא סגיא דלאו איהו שחיט ולגירסתנו לא סגיא דלא שחיט וכן הא דמדאגביה נפק ביה נפסקה במקומה וכן שמאחר דבלבער כולי עלמא לא פליגי הדבר פשוט על כל פנים שמה שהעלו בעל ביעור טעם אחר הוא אם מצד מה שכתבנו אם מצד טעמים אחרים:

ומ"מ הרבה מפרשים כתבו בה טעמים אחרים וכוללים את הענין בדרך אחרת אלא שמשותים עמנו לקיים דברי כל הסוגיא והתירוץ שבה אלא שחלוקים עלינו בטעם מצד המצות היוצאות מן הכלל והוא שגדולי המחברים פסקו כדעתנו בסוגיא זו לקיימה היא וכל התירוץ שבה ואבי הבן מברך למול ושוחט פסחו וקדשיו מברך לשחוט ולולב שברכתו בעל משום דמדאגב היה נפק ביה ואם בירך קודם שיגביהו מברך ליטול אלא שלא תקנו לברך עד שיטלנו שמא לא תזדמן לו נטילתו וכללו בענין זה שכל שעושה אותה לעצמו ור"ל אף על פי שהיה אפשר לו לעשותה על ידי שליח מברך בלמ"ד כגון מילת בנו ושחיתת פסחו וקדשיו ומזזה ומעקה שעשאן לעצמו ואין צריך לומר במה שאי אפשר על ידי שליח כגון ציצית ותפלין וסוכה ודומיהם וכל שעושה אותה לאחרים מברך בעל ואם עשאה לו ולאחרים אם מצות חובה כשופר מברך בלמ"ד ואם רשות כעירוב מברך בעל וביעור שמברך בעל אף על פי שהוא לעצמו הם נותנים טעם בדבר מפני שכשנתן דעתו לבדוק גמר בלבו לבטל והרי הותחלה המצוה והוא ליה כלולב ואין הטעם נכון לדעתי שהרי אין גמר דעת לבטל עד שיבדוק ויצניע את הצריך לו ועוד קשה לדבריהם מקרא מגילה ופדיון הבן וספירת העומר אלא שאפשר לישבן על הדרך שכתבנו בהם וכן ק"ל לדבריהם מצה ומרור שלפי כלל זה הם בלמ"ד וכדעת שכתבנו והם כתבו בעל בהלכות חמץ: וגדולי הדורות פוסקים גם כן כסוגיא זו וכתירוץ שבה כדעתנו אלא שחלוקים עלינו גם כן בטעם המצות היוצאות מן הכלל והם כוללים בענין זה מה שנאמר בגמרא שכל מצוה שהוא עצמו חייב בה מברך בלמ"ד ואף באותם שאפשר לעשותם על ידי שליח כגון תקיעת שופר ונר חנוכה ואבי הבן במילת בנו ומילת גרים ועבדים שהרי חובה היא על כל העושה והכל חייבים בה ואצ"ל באותם שאי אפשר להם על ידי שליח כגון תפלין וציצית וסוכה ודומיהם ומתוך כך היו נוהגין לברך לאכול מצה ולאכול מרור וכדעת שכתבנו ולולב הואיל ומדאגב היה נפק ביה אין ראוי לברך בלמ"ד וכן נטילת ידים וטבילה אבל מצות שאינם חובה עליו כגון עירוב ושחיתת חולין ומילת בן חברו ודומיהם מברך בעל ומצות ביעור שהיא בעל אף על פי שהיא מן המין הראשון מפרשים הטעם מפני שהיא כברכת הרשות שאם יודע שלא נשתמש בו חמץ אינו צריך בדיקה וכן מגילה אחר שאין חובה עליו לקרות אלא לשמוע ואנו מברכין על הקריאה הרי היא כברכת הרשות ומברך בעל אבל שופר שמברכין על השמיעה דוקא בלמ"ד ולא קבעו לברך על התקיעה מפני שיש תקיעה שאין אדם יוצא כגון תקיעה בבור וספירת העומר פרשו הם הואיל וזכר בעלמא הוא מברכים בעל שאינה אלא כברכת הרשות ואין זה נראה שהרי בזמן שבית המקדש קיים היה מן התורה ואף עכשו מצות עשה שלו נוהגת בכל מקום ובכל זמן לדעתנו אף על פי שיש חולקים בכך כמו שיתבאר בסוף המסכתא אלא שהטעם בה בודאי כמו שכתבנו שכבר הותחלה המצוה בקצירה ותפלין של ראש פירשו בו גם כן דהואיל ואם לא סח לא היה צריך לברך הרי היא כברכת הרשות ומ"מ קשה לי בה פדיון הבן וכן זו של ביעור אינו טעם נכון לדעתי שמ"מ במקום שצריך לבדוק חובה היא:

וחכמי הדורות שלפנינו מוסיפין בה דברים כדי להשוות את הכל והם מקיימים את הסוגיא לענין לולב לומר שמאחר שהותחלה מצותו בשעת הברכה אינו מברך בלמ"ד אלא שדוחים את הסוגיא לענין מילה לומר שאף במילת בנו מברך על המילה וכוללים בענין זה שכל מצוה שהיא חובה עכ"פ לעשותה אם בגופו אם על ידי שלוחו הממונה מצדו ושהיא מצוה שברכתה עובר לעשייתה מברך בלמ"ד כגון ציצית ותפלין של יד וסוכה שצריך לקיימן בגופו וכגון תרומה וחלה שאי אפשר להן על ידי אחר אא"כ הוא שלוחו ממש ממונה מצדו אבל כל שאין חובה על עצמו כגון מילת בן חברו ושחיתת חולין או שהם חובה עליו אבל יכולות ליעשות על ידי אחרים אף על פי שאינו שלוחו כגון בדיקה ומקרא מגילה ושחיתת קדשים ומילת בנו כולם בעל וכן אפי' הם חובה עליו ואי אפשר לעשות אלא על ידו או על ידי שלוחו כל שאין הברכה עובר לעשייתה אף אלו בעל כגון נטילת ידים שאין ראוי לו לברך בידיים מטונפות וכן טבילה הואיל ויש בה צד שאין ראוי לברך קודם טבילה כגון טבילת גר עשו נוסח אחד לכולם וכן שמשגביהו יצא מן הדין ומברך אחר הגבהה מצד שירי המצוה וכן תפלין של ראש שברכתה אחר הנחת של יד ומצה ומרור אף הם לדעתם בלמ"ד וקשה לי בדבריהם נר חנוכה שאף היא נעשית על ידי שליח הבא מאליו אלא שהם דוחקים שמאחר שצריך שיהא השמן שלו הרי הוא כגופו וכמה חלוש טעם זה ומה ענין כשהשמן צריך שיהא שלו שיהא נידון כאלו צריך ליעשות בגופו והרי שחיתת פסחו וקדשיו הן על ידי עצמו הן על ידי שלוחו צריך שיהו שלו והם חזרו וכתבו בה מצד שהרואה מברך ואינה על ידי שליח וזו חלושה מן הראשונה שהראיה אינה מצוה מוטלת עליו ואף לכשתזדמן אין ברכתו מצוה אלא ברכת השבח ר"ל שעשה נסים וכל דברינו אינם אלא בברכת המצות כמו שיתבאר ואף החילוק שהם מחלקים בין מה שאפשר ליעשות על ידי שליחות הבא מאליו לאותו שאי אפשר ליעשות אלא בשליחותו ובמנויו ושהוצרכו לכך מצד שמצאו בהגבהת תרומות ומעשרות שהיא בלמ"ד אינו נכון אחר שהם תולין את הדבר בשאפשר ליעשות על ידי שליח ומפני שכל שאין הוא עצמו עושה את הדבר אין נופל בו לשון לעשות ומה לי במנוי מה לי בשאינו מנוי וכן קשה לדבריהם מילת עבדו שאפשר להתקיים על ידי שליח הבא מאליו ונאמר בה במסכת שבת קל"ז ב' למול את העבדים וכן שופר מתקיים על ידי שליח הבא מאליו ומברך בה לשמוע ואם מפני שהשמיעה היא המצוה אף המגילה כן ואם מפני שנוסח השופר בשמיעה ונוסח מגילה בקריאה זהו שנוי לשון אבל אינו שנוי ענין אלא שניהם ענין אחד זה לתקוע ולהשמיע וזה לקרות ולהשמיע וכן אף קביעות מזזה ומעקה אפשר על ידי שליחות הבא מאליו ומברכין בלמ"ד וסוף דבר אין נוסח הברכות מתישב יפה אלא לפי מה שכתבנו ואעפ"כ מאחר שאין הדברים מתבררים כל כך להשוות את המדה ביניהם איני רואה לשנות במטבע הברכות וראוי להניחם על טופסיהם הישנים ואין אדם רשאי לחדש דבר מעתה:

ודברים אלו כולם אינם אלא בברכת המצות אבל ברכת הנהנין כגון בורא פרי הגפן והמוציא שנתן ריח טוב בפירות בורא פרי העץ בורא פרי האדמה וכל הדומים להם וכן ברכות השבח הבאות על ראיית דברים מחודשים והם האמורות בפרק

הרואה אינם לא בעל ולא בלמ"ד ואף ברכת המצות דוקא אותם הבאות במטבע קצר והם אותם שאומרים עליהם אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות כך או אשר קדשנו וכו' וצונו על כך אבל כל שבאות במטבע ארוך כגון קדוש היום וברכת גאלנו ודומיהם אין באות לא בעל ולא בלמ"ד:

שאלו הראשונים מפני מה אין מברכין זמן על הביעור הואיל ומזמן לזמן הוא בא ואם מפני שיכול לבדוק כל זמן שירצה הרי סוכה יכול לעשותה קודם החג וכשעשאה מברך זמן ותירצו בה שאין מברכין זמן אלא בדבר שיש בו קצת הנאה ונראה לי שמצוה שאין עיקרה לעצמה אלא להרחקת עבירה כגון בדיקה שהיא ליזהר ממצאת חמץ אין בה זמן ומ"מ אף הם שאלו לענין ספירת העומר ואין זה מספיק בה אלא שאני אומר שספירת העומר נפטר הוא בזמן של יום טוב: כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה ומ"מ לקצת גאונים ראיתי שמוציאין מן הכלל קצת מצות אחרות כמו שנבאר וצריך שתדע שדבר זה חלוק לשלשה דרכים אחד ברכת הנהנין ומין זה כלו צריך שיברך קודם ההנאה ואין אחת מהן יוצאה מן הכלל שהרי אסור ליהנות מן העולם בלא ברכה והשנית ברכות השבח כגון אלו הבאות על ראיית דברים מחודשים או שמיעתם כגון ברוך שכתו מלא עולם ברוך עושה בראשית ברוך משנה הבריות ודומיהם ואלו אין ברכתם אלא אחר השמיעה או הראייה אלא שבתלמוד המערב מזקינים להיותה תיכף לראייה או שמיעה ולשונם בזה בענין ברקים היה יושב בבית הכסא ר"ל מקום שאין ראוי לברכה אם יכול לצאת ולברך בתוך כדי דבור יצא ואם לאו לא יצא וכן באותן הברכות הנתקנות בכל שהם לשבח הבורא וכן נראה ממה שנאמר בהם כי שמע קל תרנגולא וכו' כי סיים מסאניה וכו' אלמא תיכף לענין הוא מברך אלא שבאלו סמכו הגאונים להמתין להם לשחרית ולסדרם ביחד ולא עוד אלא שקצת גאונים כתבו שעל סדרי המציאות נתקנו ואף על פי שלא הוזקק להם מצד עצמו חייב לברך כגון אפי' לא שמע קול תרנגול מברך אשר נתן לשכוי בינה וכו' כמו שכתבנו בברכות והשלישית היא שאנו עסוקים בה עכשו והיא ברכת המצות ואמר עליה שכלן ראוי לברך קודם למצוה ואמרו עליה בגמ' חוץ מטבילה ושופר ושאלו בה בשלמא טבילה אכתי גברא לא חזי אלא שופר מאי טעמא אילימא משום דילמא מיקלקלן תקיעתא כלומר ותהא ברכתו לבטלה א"כ אף שחיטה ומילה ניחוש שמא יתקלקלו בידו ותהא ברכה לבטלה אלא ודאי אין חוששין על מי שהדבר בידו שתתקלקל בידו אף על פי שחוששין למי שאינו בידו שמא לא תזדמן בידו וא"כ לית כאן שופר אלא חוץ מן הטבילה בלבד:

ואף על פי שטבילה סתם נאמרה מדקאמר דאכתי גברא לא חזי פירשוהו הגאונים דוקא באחת משתי טבילות או בטבילת הגר שאע"פ שכבר מל אינו ראוי לברך שהרי אמרו מל ולא טבל כאלו לא מל ואינו ראוי לברך אשר קדשנו במצותיו וכו' או בטבילת בעל קרי לזמן שתקנו טבילה לבעלי קריין שנמצא אסור להתפלל או לברך עד שיטבול הא טבילות של שאר טמאים מברך עובר לעשייתן שהרי אמרו נדה קוצה לה חלה ואין ספק שחייבת לברך וכן אמרו זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע צריכין טבילה ר"ל לתפלה ולברכות ואחר טבילה לקירויין או לפליטתן מברכות ומתפללות ואף על פי שלא כלו עדיין ימי זיבה ונדות אלא שטבלו לקירויין ולפליטתן שאינה אלא טומאת ערב אלמא דזב ונדה כל דליכא קרי ופליטה מברכין ומתפללין ומאחר שמתפללין ומברכין לשאר מצות אף הם מברכים על הטבילה קודם טבילה ועכשו שבטלו לטבילת בעל קרי ופליטה אין מקום לשמועה זו אלא בטבילת גר וזהו שגדולי הפוסקים לא הביאו בה אלא טבילת גר ומ"מ גדולי הרבנים כתבו שמאחר שבטבילת בעל קרי הותקנה הברכה לאחר הטבילה אף בכל הברכות כן וכן דעת התוספות אחר שבטבילת גר גם כן הותקנה כן ואני אומר שמן הדין אין ראוי לברך אלא אחר הטבילה וכדתי סתמא חוץ מן הטבילה ולא אמר חוץ מטבילת גר או בעל קרי וכן קתני סתמא טבל ועלה בעלייתו אומר ברוך אשר קדשנו וכו' על הטבילה ואף על גב דנדה קוצה לה חלה ומברכת בזה לא הגיע זמן טבילתה ומאחר שהיא עושה את המצוה אין ראוי להפקיע את ברכתה מכל וכל אבל טבילה שהיא באה עכשו לטהר נוח לנו שתמתין עד שתטבול ותהא הברכה תקופה לטבילה קודם שתתנגב שכל שאפשר לה בנקיות יישר כחה והראיה שהרי נטילת ידים תקנו הגאונים שלא לברך עד שיטול ויברך אחר הנגוב ואף על פי שלדעת האוסר בנטילת ידים בתשעה באב וביום הכפורים אינו נמנע משאר ברכות מ"מ כל שהוא בא ליטול אינו מברך עד שיטול שכל שאפשר לו בנקיות כך הוא בראוי ואף על פי שאמר דאכתי גברא לא חזי לישנא ריחא כלומר שאינו נקי לגמרי ואינו ראוי לברך עד שיתנקה הואיל והוא סמוך לנקיותו וכן עיקר:

ואף על פי שלא הוזכר כאן להוציא מן הכלל אלא טבילה בתלמוד המערב אמרו עליה חוץ מקדושין ובעילה ונראה לי לפרש בה בקדושין קדושי כסף ושטר ובעילה בקדושי ביאה ומה שחלקם לשנים מפני שלדעתי טעמים חלוקים הם שהקדושין בכסף ושטר אין לו לברך עד שיקדש שמא לא תסכים לכך או ירקד שטן בין ברכה לקדושין ותהא ברכה לבטלה שכל שאין הדבר בידו חוששין לו ובקדושי ביאה אף על פי שבתחילת ביאה מסורה היא בידו מ"מ אין ראוי לו לברך בשעתו משום לא יראה בך ערות דבר וצריך להמתין עד שיפרוש וירחיק ויטול ידיו וברכה זו יש שפירש אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה וי"מ בברכת אירוסין ואף שבע ברכות אין מברכין אותן עד שתכנס לחופה ואף על פי שחופה הראויה לביאה בעינן וכל שלא ברך אינה ראויה לחופה שכלה בלא ברכה אסורה לא נאמר כן אלא שתהא ראויה לביאה מצד עצמה ר"ל שתהא טהורה אבל זו הרי הברכה תקופה לחופה ועוד שהרי ברכות אלו ברכות שבח הם ויש להם מקום אף לאחר מעשה והראיה שהרי כל שבעת הימים מברכין כלם בפנים חדשות וקצתן אף בלא פנים חדשות וגדולי המחברים כתבו בהם שקודם נישואין הם ואין הדברים נראין:

ונשוב לדברינו והוא שהגאונים הוציאו מכלל זה גם כן להכניסו בבריתו של אברהם אבינו שלא לברך עד שימול שמא תתקלקל המילה שאע"פ שאין חוששין למוהל עצמו כמו שכתבנו מ"מ אין לו לברך במה שביד אחר עד שידע במה לסמוך

וכמו שביארנו בלולב שאין לו לברך עד שיטלנו בידו ומ"מ כל שאבי הבן מוהל ראוי לתקוף ברכת להכניסו לברכת המילה ואף כשאחר מוהל המנהג להיות אבי הבן מברך להכניסו תיכף למילה קודם פריעה:

חידושי הריטב"א מסכת פסחים דף ז עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיברך. פי' [איצטריך לאשמועינן] משום דעיקר המצוה היינו ביעור ואין הבדיקה אלא כתיקון והכשר, ואף על גב דודאי בדיקה מן התורה וישנה בכלל השבתה דלא סגי בלאו הכי, מכל מקום קס"ד שלא יברך אלא בשעת הביעור, קמ"ל.

ולכו"ע נוסח הברכה על הביעור תקונה או בלמ"ד או בעל, ויש [ש]פירשו הטעם כי ביעור כולל הכל השבתה ושריפה ואף הבדיקה שמכנסה במקום אחד נקרא ביעור וכדאמר קרא בערתי הקדש מן הבית לפיכך תקונה בלשון כולל, וכתב הרי"ט ז"ל וזה נכון לפי שיטה זו אבל לפי מה שאנו סוברין (לעיל ב' א') שהבדיקה מן התורה יש לנו להוסיף כי לעולם הבדיקה מן התורה, והביעור אינו (ולא) [אלא] לשון ביעור ממש, ולפי שעיקר המצוה היא הביעור ועליה הכוונה בבדיקה ואי אפשר לפטור אחת מהן בלא כלום תקנו לשון (הבערה) [הברכה] בלשון ביעור שהוא עיקר המצוה ותקנו לאומרה קודם בשעת בדיקה כדי לגלות שהבדיקה גם היא מחלק המצוה וזה נכון וברור, כל זה להרי"ט ז"ל.

מאי מברך וכו'. ומאי דלא אקבעו זמן, יש מפרשים משום דלא קביע ליה זמן שהרי המפרש והיוצא בשיירא בודק מקודם לכן ומי שלא בדק בי"ד בודק בתוך המועד או לאחר המועד, והרי"ט ז"ל כתב דאין טעם זה מחוור וכתב בשם הרא"ה ז"ל לפי שביעור חמץ הוא [ענין] האסור והמותר לו ואיסור ממונו ואינו ענין של הנאה לא תיקנו זמן כי לא מצינו זמן אלא על דבר של הנאה, וכתב הוא ז"ל ויש מקומות שנהגו לאומרו ואעפ"כ אין לבטל מנהגו, והרא"ש ז"ל כתב הא דלא מברכין עליה שהחיינו אף על גב דבאה מזמן לזמן נראה לי כיון דמצוה זו אינה אלא לצורך הרגל לתקן הבית ולבער החמץ מתוכו לצורך המועד סמכין לה אזמן דרגל, מידי דהוי אעושה סוכה ולולב לעצמו (סוכה מ"ו א') דמן הדין היה לברך בעשייתן שהחיינו אלא דסמכין להו אזמ

והלכתא על ביעור חמץ. מה שנשתנו הברכות מקצתן בלמ"ד ומקצתן בעל, רבו הסברות בתוספות, וכתב הרי"ט הטעם הנכון והאמיתי בזה כי כל מצוה שברכתה אחר עשייתה לעולם היא בעל, כגון מילה ולולב דמדאגביה נפיק ביה וכגון טבילה דאכתי גברא לא חזי בגר, וממנה תקנו בנוסח אחד (ליל) [לכל] הטבילות, וכן נטילת ידים דלפעמים אין הידים נקיות ולא מצי לברוכי עד לאחר ניגוב, ואף על פי שלפעמים מברך תחלה בטבילה ונטילה היכא דגברא חזי לא חילקו בנוסח בין חזי (אלא) [ללא] חזי, וכל שאר המצוות שמברכין עליהם עובר לעשייתן הם על [ג'] דרכים, יש מהן (שאין) [שהן] קבועות חובה על העושה פעמים שאינו יוצא אלא ע"י עצמו ממש ופעמים שיוצא בהן ע"י שלוחו אבל שלא ע"י שלוחו אינו יוצא כלל, ובכל שהם מן המין הזה לדברי הכל הן בלמ"ד משום דלמ"ד משמע לשון חיוב טפי, ומזה המין ציצית וסוכה ומצה ומרור והפרשת תרומה ומעשרות ושמיעת קול שופר והדלקת [נר חנוכה, אינו יוצא בהדלקת] אחרים שלא מדעתו, [ו]הרי הוא חייב להשתתף בפריטי, (וכונת) [וברכת] ההלל ג"כ מצוה לענות ראשי פרקים כדאיתא בפרק לולב וערבה (סוכה ל"ח ב'), וברכת תפלין הראשונה היא בלמ"ד בדינא שהיא מזה המין, והאחרונה בעל לפי שאינה לגמרי עובר לעשייתן שהתפלין של יד ושל ראש מצוה אחת הן אף על פי שאין (מכוברות) [מעכבות] זו את זו דהא אמרינן (מנחות ל"ו א') דכל זמן שיהיו בין עיניך יהיו שתיים והשח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו, ויש דרך אחר שני בברכות והן המצוות שאינן חובה על הנפשות כלל ואף על פי שיש מצוה בעשייתם כגון שחיטה ומילת בן חבירו, ובאלו דברי הכל בעל, והמין השלישי שבו נחלקו הוא מן המצוות שהן חובה עליו אבל יוצא בהן ע"י אחרים אפי' שלא בשליחותו, כגון ביעור חמץ ושחיטת פסח וקדשים ומילת בנו ומקרא מגילה, דמר סבר כיון שהן חובה עליו ראוי לאומרם בלמ"ד דמשמע חובה ומשמע להבא, ואידך סבר דעל עדיף כיון דלהבא נמי משמע, דלא מיבעי לן למיקבע למ"ד אלא בהנהו שהם חובה עליו לעשותם בעצמו ובשליחותו ועדיף טפי למיתקן על שהוא לשון משותף כדי להוכיח על זה, ואיפסיקא הלכתא על ביעור ולא לבער, מעתה הוא הדין לשחיטת פסח וקדשים ומילת בנו שהן בעל כדקס"ד דמקשה, ומאן דסבר לבער הוא דדחי, וכיון דלית הלכתא כותיה אף באלו אין הלכה כמותו, ושלא כדברי הרמב"ם ז"ל שכתב (פ"ג מה' מילה ה"א) שהמל את בן חבירו מברך על המילה והמל בנו מברך למול את הבן.

ולפי זה ראוי לברך בזמן הזה לאכול מצה ולאכול מרור, ולא כמו שנהגו בעל וכמו שכתוב בנוסחי הראשונים ז"ל בעל, וכן כתב הרא"ש ז"ל +א"ה, בגליון הכת"י כתוב ז"ל, אמר המעתיק, הטור בנו כתב לברך על ובאמת צריך עיון, עכ"ל. + בערבי פסחים (בתוספותיו קט"ו א') כי עיקר הברכה בלמ"ד לאכול מרור ולאכול מצה, ע"כ, והא דמברכין על פדיון הבן בעל כדאיתא במסכת בכורות (לקמן קכ"א ב') משום דהתם אם פדאוהו אחרים שלא מדעתו פדוי הוא, וכן כיסוי הדם, וכן עירובי חצרות ושיתופי מבואות אפשר שלא מדעתו דזכות הוא לו ולא חילקו ג"כ אף בעירובי תחומין, וכן הדלקת נר שבת וברכת מזוזה ומעקה הן בעל לפי שיטה זו.

ומה (ש)מקשה לפי שיטה זו היינו ספירת העומר שהיא בעל ואף על פי שהיא חובה (קודמת) על כל יחיד ויחיד, והיה אומר הראב"ד כי לפי שאין בה מעשה אלא ספירה בלבד וגם הספירה היא על העומר שכבר קרב כי ממנו אנו מונין לפיכך היא בעל, ועדיין צריכה תלמוד, ועוד קשה ברכת התורה שהיא ברוב הנוסחאות במסכת ברכות (י"א ב') על דברי תורה, וי"ל לפי שדברי תורה אין להם הפסק ומצוה להגות בהן תמיד עשאוהו כאילו אין לה התחלה אלא שהיא גמר ולפיכך היא

בעל, ומיהו מצינו נוסחא מדוייקת וכן היא בכל נוסחי ספרד לעסוק בדברי תורה, וברכת להכניסו שאנו נוהגין לאומרה אחר המילה והיה ראוי להיות בעל וכן המל את הגרים (שבת קל"ז ב') שברכתו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית, וכתב ר"ת ז"ל שהברכות הללו אינן באות על מצוה זו לגמרי הנעשית עכשיו אלא מודה ומשבח להקב"ה שצונו לעשות מצוה זו כשתבא לידו ותיקנוה כאן להודיע שזאת המצוה נעשית לשם יוצרנו, זו שיטתו של ר"ת בתוספות ועולה יפה עם הכלל שכתבנו, וכן נמצא עיקר הכלל הזה לראשונים ז"ל אבל הרמב"ן ז"ל יסד ותקן אותו והשלימו על אופניו והוא הנכון, ע"כ כתב הרי"ט ז"ל מפי רבו הרא"ה ז"ל.

והא דאמרינן גבי לולב שאני התם דכיון דאגביה נפיק ביה. יש אומרים שהנטל לולב דהוא חייב לברך בעוד שמונח בקרקע קודם שיגביהנו או ש[י]היה הפוך בידו שלא כדרך גדילתו כדי שיהא מברך עובר לעשייתה, וכתב הרי"ט ז"ל דאינו כלום דא"כ למה אמרו בשמועתינו כי לכך מברכין בעל משום דכיון דאגביה נפיק ביה, אלא ודאי נראה שדעת התלמוד שאין ראוי לעשות כן, והטעם כי בעודו בקרקע שלא נתלבש במצוה ואינו ניכר יפה שהוא בא לעשותה אין לברך, ומכאן למדנו לתפילין וציצית וכיוצא בהן שלא יברך עד שיטלנו בידו, וגם בהפיכה אינו ראוי לברך שנראה כיוצא שלא כדרך גדילתו, הלכך לא סגי דלא מגבה ליה קודם ברכה ולפיכך הוכרחו לתקנו בעל, (והא) [והו] עובר לעשייתה שהרי עדיין מצות נענוע דרבנן קיימא והיא שיורי מצוה, ואפשר דלמ"ד דמצות אינן צריכות כוונה לצאת שהלוקח לולבו כדי ללכת לבית הכנסת אין לו לסלקו מיידו ליתנו לאחרים או להניחו בשום מקום עד שיברך בו, [כי] כשסילקו מיידו וכבר יצא בהגבתו לגמרי מן התורה כשחוזר ונטלו ומברך נמצא שאין הברכה באה על מצות התורה כלל אלא על נענוע שאינו אלא שיורי מצוה מדבריהם, ואין העולם נזהרין בזה וסומכין לפי שאפילו לדברי האומרים מצות אינן צריכות כוונה לצאת הני מילי בעושה בסתם אבל במתכוין שלא לצאת אינו יוצא, ובודאי שזה הדין צריך בדיקה בשמע' אלא שכן כתבו בתוספות, ונראין דבריהם במצוה הנעשית ע"י אחרים כגון הבדלה וכיוצא בו שאינו מוציא בעל כרחו, ולפיכך סומכין להבדיל כל אדם בביתו ואף על פי ששמע בבית הכנסת ואף בשאין צריך להוציא אחרים בביתו וכמו שכתוב בתוספות בשם רש"י ז"ל וכן דעת הרב ר' יונה ז"ל, ומ"מ ראוי ליראי מצוה לחוש לענין שאמר[נ]ו ע"כ.

הא דאמרינן הנכנס לישב בה אומר ברוך אקב"ו לישב בסוכה. כתב הרי"ט ז"ל כבר כתבנו במקומו במסכת סוכה (עי"ש מ"ו א') שאינו צריך לברך מעומד כדי שתהא ברכה קודמת לעשייה כי בכל המצות הנמשכות כגון תפילין וציצית וסוכה וכל כיוצא בהן אף על פי שהתחיל בהן עדיין נקרא עובר לעשייתן ולא הקפידו אלא לאפוקי לאחר גמר עשייתן דלא וכמו דאמרנו גבי לולב, ולשון לישב בסוכה שתקנו בברכה אינו לשון ישיבה אלא לשון עיכוב ודירה, ולשון הכתוב בסוכות תשב, מעתה יכול לישב בסוכה ומסדר ברכתו על הכוס כשהוא מיושב ושלא כדברי הר"מ במז"ל (פ"ו מה' סוכה הי"ב), ע"כ. כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. פירשו דלהכי נקיט האי לישנא ולא נקיט קודם לאשמועין שלא יתעסק ויתעכב בין ברכה למצוה אלא א"כ שוהה בדבר מצוה שיכול לשהות אפי' הרבה ואפי' שיחה שהיא מצורכי המצוה אינה הפסק כדאמרינן התם (ברכות מ' א') טול ברוך וכו', אבל אם שח בינתיים דברים בטילים ושהה שלא לצורך כתב הרא"ה ז"ל שאם שהה בין ברכה למצוה בחנם כדי לגמור כל הברכה חוזר לראש, ומיהו ביחיד שהוא מוציא את הרבים בברכת הנהנין כיון שנהנה אחד מהם וסילק הברכה רשאי השאר לשיח, ולענין ברכה שהיא אחר עשיית המצוה צריך שיברך בתוך כדי דיבור דהיינו כדי שאילת תלמיד לרב, וכן אמר הרא"ה ז"ל בשם הירושלמי (עי' לק' ד"ה והא), ומיהו משעה שראוי לכך, דטבל ועלה אינו ראוי עד שילבש, וכן נוטל ידיו אינו ראוי עד שינגבם, ע"כ להריטב"א ז"ל.

והרבה מן הראשונים ז"ל כתבו שהבודק אסור לשיח עד שיגמור בדיקתו, ואין לזה סמך של כלום שאין שיחה אסורה אלא בין ברכה למעשה אבל כיון שהתחיל לעשות כלום רשאי הוא לשיח כמו שהוא בברכת הנהנין, גם זה לו ז"ל, וכן כתב הרא"ש ז"ל, וכתב הרי"י קרהקושא ואם יש לו כמה בתים לבדוק אינו מברך אלא ברכה אחת כדאמרינן גבי שחיטה (חולין פ"ו ב') שאינו מברך אלא ברכה אחת על כמה בהמות ע"כ, וכתב עוד הרי"ט ז"ל וכבר כתבנו בפרק כיסוי הדם (חולין שם) שאם בירך אדם על המצוה והתחיל בה כשם שיכול לשהות ולחזור למצוה [כך] כשאחד בירך על המצוה ובא חבירו אחר שזה התחיל בה לגומרה אינו צריך לברך, וכל זמן שאינו נמלך (כך) אם בא אחר לסייעו וא"ל לגמור אותה מצוה הרי זה גומר ואינו צריך לברך בין בבדיקה בין בשחיטה וכיוצא בה, וגבי תפילין הוצרכו לומר שאם שח בין תפלה לתפלה שהיא עבירה בידו וחוזר ומברך משום שרצון הכתוב שיהיו שניהם כעין מצוה אחת כמו שאמרנו (מנחות ל"ו א' ולעיל ד"ה והלכתא) כל זמן שיהיו בין עיניך יהיו שתיים, שכך ראוי לעשות כל זמן שדעתו להניח שניהם, מה שאין כן בשאין לו אלא אחד או שיש לו מיחוש או מניעה אחרת שאינן מעכבות זו את זו ואפי' לכתחילה מניח האחד לבד, כמו שמפורש בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ב) בהוא דחייש רישיה בסיתוא ולא מ(ו)נח אלא בדראע. +א"ה, עי' עוד במש"כ רבינו בר"ה ל"ד א' +.

והא דקאמר הכא כל המצות כולן, לא כדי למעט ברכת הנהנין דהיא (פרשי') [פשיטא] דאסור ליהנות עד שיברך, ולא בא למעט אלא קצת ברכות השבח כגון הרואה את הים הגדול ועל הזיקים ועל הזוועות דוודאי לא סגיא שיברך אלא לאחר ראייה או שמיעה, ובאלו אמרו בירושלמי (ברכות פ"ט ה"ב) שמברך תוך כדי דיבור.

ומה שאין אנו מברכין על הקידושין ברכת המצות כתב הרי"ט ז"ל בפרק קמא דכתובות (ז' ב') בשם הרמב"ן ז"ל לפי שאין מברכין על מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה (מנחות מ"ב ב') וזו אינה נגמרת אלא בחופה, ואפי' (קדושין) [קידוש] וכנס כאחד (דמשמ' אין הקידושין גומרין בלא חופה) והיה להם לתקן ברכה (ש) על שניהם, מחזי כי חוכא אם היו מתקנים לזו ולא לזו, והרב החסיד היה נותן טעם לפי שהקידושין תלוין ברצון [שניהם] ודילמא הדר ביה חד מיניהו, ואין טעם זה נכון, ובירושלמי פרק הרואה (ברכות פ"ט ה"ג) אמר כל המצות כולן מברך וכו' חוץ מן התקיעה ויש אומרים אף חוץ מן

הקידושין בבעילה אלמא בקידושי כסף ושטר מברכין עליהם, ומהמנהג הפשוט משמע שאין זו שיטת התלמוד שלנו ולא נמצא לשום גאון שהזכיר ברכה [זו] בשום מקום ומנהגן של ישראל תורה היא, ובתוספות כתבו בשם רבינו יחיאל מפארי"ש שהיה מנהיג לברך על פי הירושלמי, ומה שאמרנו בפרק התכלת (מנחות שם) כל מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה וכו' נראה דלא קשיא עליה דרבינו ז"ל שלא אמרו כן אלא כגון עשיית סוכה ועשיית ציצית שאין העשייה עושה כלום בעיקר המצוה, אבל הקידושין עושין מעשה גמור להתירה ע"י חופה ולאוסרה לכל העולם ולמה לא יברך עליה, אלא שהמנהג מכריע, ואמרו בירושלמי (פאה פ"ז ה"ה) כל הלכה שהיא רופפת בידך פוק חזי מה עמא דבר בשוקא ונהוג כותייהו, ע"כ להרי"ט ז"ל במסכת כתובות, והרמב"ם ז"ל סובר כי ברכת הארוסין שאמרו בפ"ק דכתובות היא ברכת המצות ולפיכך כתב (פ"ג מה' אישות הכ"ג) שהמקדש מברך אותה קודם הקידושין, וכבר נדחו דבריו בתוספות ובחידושין כי אינה אלא ברכת השבח לזה נהגו לברך אותה שליח ציבור אחר הקידושין.

וכתב הרי"ט ז"ל וטעם זה שאמרו חז"ל לברך על המצוה עובר לעשייתן כדי שיתקדש תחלה בברכה ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השי"ת, ועוד כי הברכות מעבודת הנפש וראוי להקדים עבודת הנפש למעשה שהיא עבודת הגוף.